

אלה כוונת

כ"ל וי' ע"ל

240

כי איך אעלה אל אבי הנער איננו אתי. (מד-לד)
 דבר זה צריך כל יהודי לומר לעצמו: איך אעלה אחר כך אל אבי
 שבשמים, וימי הנעורים אינם אתי? יש, איפוא, להשיגו היטב על ימי
 הנעורים, לכל יכלו בהבלים ובבטלה.
 דבר זה צריך גם כל אב בישראל לומר לעצמו: איך אעלה אל אבי
 שבשמים, הנערים הרכים אינם אתי, מאחר שלא חינכתי אותם על ברכי
 התורה והיהדות? ...

1) יצונו ל' ע"כ

(ספרים)

2) אמר ל' יצונו

כראות פני אלקים ותרצני. ופירש"י וז"ל: כי
 כדאי והגון לך שתקבל מנחתו על אשר
 ראיתי פניך והן חשובין לי כראיית פני
 המלאך שראיתי שר שלך כו' ולמה הזכיר לו
 ראיית המלאך כדי שיתירא הימנו ויאמר
 ראה מלאכים וניצול איני יכול לו מעתה
 עכ"ל, הרי שאף שאמר לו יעקב [דבר זה]
 לכבודו, ובכל זאת הטיל עליו אימה, והיינו
 בפשוטו, כבדהו; ובמדרשו, כלומר
 לכשיחדור לתוך דבריו, יתירא ממנו, שהרי
 ישמע שהוא רגיל ליפגש עם מלאכים,
 ועיי"ש.

מ"ד, י"ח. כי כמוך כפרעה.

פירש"י וז"ל: חשוב אתה בעיני כמלך
 זהו פשוטו ומדרשו סופך ללקוח עליו
 בצרעת כמו שלקה פרעה כו' ד"א מה פרעה
 גזר ואינו מקיים כו' אף אתה כן כו' ד"א כי
 כמוך כפרעה אם תקיטני אהרוג אותך ואת
 אדונך עכ"ל. צריך לבאר, אם פשוטו הוא
 "חשוב אתה בעיני כמלך" א"כ למה באו
 בעלי הדרש ואמרו החפך, שהתירס כנגדו
 בכמה זולות, ואיך יתכן שהדרש יתנגד אל
 הפשט מן הקצה אל הקצה?

וכמו כן כאן, דהנה נצייר נא איך יעריך
 יהודה את צפנת פענח, זה שמידר את כלכלת
 מדינת מצרים וכל המדינות שסביב ארצו

אבל כאמת נראה דבאמת בכל דבור
 ודבור שלנו יש פשט ודרש, ולדוגמא ננקוט
 מה דמצינו לעיל בפקשת וישלח [ל"ג פ"י],
 שאמר יעקב לעשו: כי על כן ראיתי פניך

כאופן של חכמה ומוסר, ואח"כ רואה הוא
 שכאשר חשדם למרגלים והחליט שכולם
 יאסרו והא' ילך להביא את אחיהם הקטן,
 ואעפ"כ אחרי עבוד ג' ימים בא אליהם
 בהצעה שכלם ישוכו הביתה ויקחו אתם את
 שכר רעבון בתייהם והסכיר להם כי ירא הוא
 את האלקים, וכן בכל עניונו, הלא ודאי הוא
 שהוא היה בעיניו גדול הרבה מפרעה, והיה
 לו לשבחו בחכמתו ובידאתו, ומה זה שאמר
 לו כי כמוך כפרעה?² מזה הבינו כי על דרך
 הדרש הוא דברים קשים שדבר אליו,
 ודו"ק³. חו השקפה כללית בלמוד
 המדרשים שאלו ואלו דברי אלקים חיים,
 וגם כמו שנמצא בתורה פרד"ס כמו כן בכל
 אדם יש פרד"ס⁴, והיינו לכל א' מחלקי
 הנפשו, וזה ביארתי במקום אחר דיש חלקי
 הנשמה בכל אחד ואחד נכמה מורגות כמו
 נר"ע חיה יחידה⁵, ודו"ק.

1)

2

על זה שחסר להם האוכל שהיה להם
 במצרים, ואף על פי כן הביא רש"י [שם פ"י]
 בשם חז"ל שעיקר טענתם ובכיתתם היה על
 עסקי משפחות. והיינו על העריות שנאסרו
 להם, וזה תמוה, דמנא להו לחז"ל לחת
 מילים בפיהם שלא הזכירו הם בעצמם. אלא
 שהביאור הוא כמש"כ, שחז"ל — בין ברוח
 קדשם ובין מצד המדע — העריכו שאין
 הדבר כפשוטו, דהרי זה אינו מסתבר כלל
 שאנשים יכבו על שלא הרגישו טעם בצלים
 ושושים בו בזמן שהיה אצלם המן שהיה כל
 כר טעים ומשובח, ועל כרחך שאף שהם
 בעצמן כבו על טעם השומים והבצלים
 שנעדר מהם מכל מקום בכוחות הכהים
 היתה תביעה אחרת — עסקי עריות.

וזהו הענין שביארו חז"ל גם אצל לוט,
 דכפשוטו בודאי שלוט דימה כי חפץ הוא
 להיטיב מצבו בעשירות ומשום שלא נשא
 אותם הארץ לשבח יחדו, אבל הם ברוח
 קדשם הבינו כי אילו היתה פנימיותו כהוגן
 ודאי שהיה נותן אל לבו דאפילו אם פרנסתו
 תהיה מצומצמת אבל הכי מילתא זוטרתא
 היא לחיוב בקרבחו של אברהם אבינו, ומכל
 שכן שראה שכבר נתעשר על ידי קרבחו של
 אברהם, וכמו שדדשו חז"ל שהביא רש"י על
 הפסוק לעיל [י"ג פ"ה] וגם ללוט ההולך עם
 אברהם היה צאן ובקב ואהלים, מי גרם
 שהיה לו זאת הליכתו עם אברהם, ואיך יתכן
 שבשביל הנאת ממון יתרחק מאברהם, אלא
 על כרחך משום זמה נחרזק ממנו, וכרמצינו
 אח"כ על הפסוק להלן [י"ט פ"ח] הנה נא לי
 שתי בנות וגו': לעצמך אחת משמןך¹⁷, ואכן
 כך היה בסופו של דבר עם לוט ושני בנותיו,

י"ג, י'. כגן ה' בארץ מצרים באכה
 צער.

פירש"י חז"ל: ומדרש אגדה דורשה
 לגנאי על שהיו שטופי זמה בחר לו לוט
 בשכונתם עכ"ל, והנה היא סוגיא בהוריות
 [דף י"ב]. ועיי"ש. לכאורה תמוה, מה ראו
 חז"ל לגבב על לוט דברים שלא נאמרו עליו,
 והלא המקרא מפרש שמפני המשקה של
 הכזר בחר לו לוט בכזר הירדן. והנ"ל
 בביאור הענין, והוא גם השקפה כללית
 לכמה פרשיות בתורה, כי כמו שיש בתורה
 פרד"ס [פשט, רמז, דרוש וסוד] כמו כן יש
 באדם פרד"ס בתור מליצה, והיינו שנמצאים
 מאדם כוחות כהים שהם פועלים הרבה
 בהנהגת האדם אף על פי שאין האדם
 מרגישם עדיין, והם בכחינת הכליות או הלב,
 כלומר כשהמחשבה נגמרת כבר בשכל
 והאנושי היא כמין ממש וזו היא הפשטות,
 ואח"כ נמצאים באדם יצירות של מחשבות
 שלא נתגשמו עדיין והן הן עדיין בכחינת
 הכליות, היינו המחשבה בכח ולא בפועל,
 והיא היא צורת המעשה של האדם¹⁶.

כדי להסביר ענין זה ננקוט לדוגמא מה
 שכתבתי בביאור הפסוק בפרשת בהעלותך
 [במדבר י"א פ"ה]: זכרנו את הדגה אשר
 אכלנו במצרים חנם גר ואח הבצלים ואת
 השומים, הרי שמפורש בקרא שהם התאונו

גשו נא אלי ויגשו. הראה להם שהוא מהול, רצה בזה להראות צדקתו שהיה
 בין שטופי זמה ולא נכשל בעריות כי הבעל ארמית משכה עולתו
 (עירובין ט). ומצינו (כמדוד תהלים קיד.) שישראל נגאלו ממצרים בזכות ד' דברים, שלא
 שנו את שמם, ולא שנו את לשונם, ולא היו בהם בעלי לה"ר, והיו גדורים מעריות,
 וטעמו של דבר יתבאר בפרשת שמות (א.א.) בעז"ה וכמו כן כאן ששלח יוסף אחר
 אביו ואחיו הוציע להם באיזה זכות יעלו משם ורמו להם ארבע אלו שהיה יוסף
 שלם בכולם, שלא שנה שמו שאמר להם אני יוסף, אע"פ שפרעה קרא שמו
 צפנת פענח מ"מ אני יוסף זה שמי לעולם, ושלא שינה לשונו שאמר כי פי המדבר
 אליכם בלשון הקודש, ולא היה פרוץ בעריות שנאמר גשו נא אלי הראה להם
 שהוא מהול, ושלא היה בעל לה"ר שנאמר גשו אלי כי לא רצה שישמע בנימין
 ואחיו ענין המכירה ואפילו לאביו לא הגיד כלום, כי אילו היה מגלה ודאי היה
 מצוה לו קודם מותו שא נא פשע אחיך, ורמו להם יוסף כי בעון המכירה ישלמו
 שטר חוב כי גר יהיה זרעך וגו', כמ"ש ועתה אל תעצבו, דווקא עתה אבל לעתיד
 תעצבו, על כן רמו להם גם הגאולה והדברים המסבכים הגאולה, ויש אומרים ועתה
 רמו לעשרה הרוגי מלכות שלעתיד יעצבו על המכירה.

4

2

ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האֱלֹהִים וישׁימני לאב לפרעה
 ולאֲדֹנָי ונָרָה (מה, ח). איתא במדרש תצוה (שמרר לו, ב) אמר הקב"ה למשה
 ויקחו אליך שמן זית זך, לא שאני צריך להם אלא שחאירו לי כשם שהארתו
 לכם למה כדי להעלות אתכם בפני כל האומות שהיו אומרים ישראל מאירים
 למי שמאיר לכל. משל למפקח וסומא שהיו מהלכין אמר הפקח לסומא בא ואני
 סומכך והיה הסומא מהלך כיון שנכנסו לבית אמר הפקח לסומא צא והדלק לי
 את הנר והאיר לי שלא התא מחזיק לי טובה שלוויתך. לכך אמרתי לך שתאיר,
 כך הטקח זה הקב"ה זכו הסומא אלו ישראל וכך אמרו ישראל כי אתה תאיר
 גוי (תהלים יח) ואתה אומר שנאיר לפניך אמר להם בשביל להעלות אחכס
 שתאירו לי כשם שהארתי לכם.

רואים אנו כאן יסוד גדול במדות. מטבעו של אדם, שכשהוא עושה טובה
 למי שהוא, אינו רוצה בשום אופן לקחת כלום המורה הטובה, ואין זה מחמת
 כי חפץ חסד הוא, אלא להיטיב, רוצה הוא אשר הלז ישאר לו עבד עולם עבד
 טובתו, וע"כ לא יקח ממנו מאומה, הנה למד לנו הקב"ה בהיטב, כשאדם מטיב
 לחברו, חוב מוטל עליה שעם רגע פעולת הטבתו לזולתו תיכף יראה לקבל ממנו
 דבר מה בתורה, כשאתה עושה איוו טובה לחברך, אם חפץ אתה בטובתו באמת,
 ראה גם לסדר כי חברך לא ישאר חייב לך חברת טובה, כשאתה מלה מעות
 לאדם אחד, הנה תבטיח לך כי יסרע לך את דמי ההלוואה, אבל את הטובה
 שעשית לו בזה, הנה תשתדל לקחת ממנו ג"כ איוו טובה שחיא, (וכמובן באופן
 שלא יהיה בזה שום חשש של רבית). כדי שהלז לא ישאר מטרעבד בטובתך לו.

5
 תורה

וירגיש שכמו שאתה עשית לו טובה, גם הוא עושה לך טובה אחרת המורחת.
 וזה ממש להיטיב מכחותיו של אדם.

לא שאני צריך להם אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם" — הנה זה
 יסוד גם בכל המצוות. האם הרבש"ע צריך דבר מה משלנו חלילה? — אם צדקה
 קה תתן לו וגר"י! (איוב לה, ז), ואמנם הרי הקב"ה סידר כל ההנהגה כאלו
 כביכול באמת צריך לנו, וכן אמרו חז"ל (זהר סדר בא) על מסוק (תהלים
 סח, לה) "תנו עוז לאֱלֹהִים" — כדי ישראל עבדין עובדין דלא כשרן כביכול
 קתישין חילה דקוב"ה וכד עבדין עובדין דכשרן יבין חוקטא וחילא לקוב"ה,
 ועל מה זה עשה האֱלֹהִים כן? הנה זה סוד הדבר, כי הקב"ה הוא הטוב בלתי
 תכלית, ואין זה תכלית הטוב, אם כשמטיב לנו נהיה נשארים חייבים, ונהיה
 נשפלים לו בהכרת הטוב, על כן מטעם הטבה בלתי תכליתית, סידר שגם אנתנו
 נהיה נותנים — "תנו עוז לאֱלֹהִים" — הקב"ה נותן לנו וכביכול גם אנתנו
 נותנים לו. — תאירו לי כשם שהארתי לכם!"

כמו כן אנו רואים בצד השני כשנעשה לאדם איוו עול ממי שהוא, רוצה
 הוא דוקא שהלז ישאר האשם ובעל העוולה. לא איכפת ליה כלל כל מה שיתהוה
 במשך הזמנים, העיקר אצלו הוא כי זולתו ישאר העושה עול.

הראש ד"ל (אורחות חיים קי) אומר: "אל תחשוב עון למי שבא להתנצל
 לפניך אם אמת ראם שקר". הנאון מהר"ב זצ"ל היה אומר: כי יש בטבע
 כשאחד בא לחברו לפייס אותו על עול שעשה נגדו ולבקש סליחתו, משיב לו
 חברו: "מה זה כל העסק שאתה עושה מכל הענין? הרי מה עשית? אין כאן
 ולא כלום!" ולכאורה הרי זה נאה ויאה, אבל האמת היא ההיפך לגמרי: תשובתו
 זו נובעת מחמת שאינו רוצה אפילו לשמוע כלום מהתנצלותו, רוצה הוא כי אמנם
 ישאר הלז ללא אמתלא, וישאר דוקא המתרעב הנאלח. הוא אשר אמר הראש
 ד"ל: "אל תחשוב עון למי שבא להתנצל", אם אמת" — הלא ודאי עליך
 מוטל חיוב להקשיב לכל אשר ידבר, ולראות את האמת כי הלה אמנם אינו כלל
 בעל-עולה. אלא לא זאת בלבד, ועוד יוחר, אפילו "ראם שקר" — ואהה אמנם
 ידע את האמת כי חברך בא לפניך בשקר כליל, אבל הלא תברך חויב להתענותך
 ולהביאך לחשוב עליך כי אדם כשר הוא. הנה גם בזה הנך מחויב להעלים עיניך,
 ולשמוע אותו היטב היטב, ולהת לו את הרשע, שיחשוב כי אמנם הצליח להתעות
 אותך, וכי אתה באמת טובר כי הוא הצודק בדבר. ובאם לאו, אם לא תעשה כן,
 אלא כשעושה העול יבא לפניך, וכרגיל הנהו נכנע לך באשמתו אשר אשם,
 ואתה תנצל את ההודמנות לשפוך עליך עביט מלא האשמה, עד כמה שהיו מגעת,
 הנה יחכן מאוד כי העולה השחיתות מצד הנפגע יהיה יותר רב מהעולה של
 עושה העול בעצמו. ידיעה זו חסרה לגמרי אצל האנשים! הכל יודעים כי יש
 שולחן ערוך שלם בשביל עושה-העול, איך לנהוג עם העול אשר עשה, אבל ב"כ
 צריכים לידע כי יש גם שולחן ערוך שלם בשביל הנפגע בהנהגתו הוא. לא יבזו

לנגב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב" (משלי ו, ל) — אין זה מדת חסידות בעלמא.
 אלא אזהרה ולאן, איך לנהוג עם הנגב, איך לדבר אתו, ואיך לשפוט אותו.
 ייילאו ערוך שלם יש לזה!

3

כשאחי יוסף נכשלו במכירתם אותו, עם כל הסעיפים והתוצאות הרבות, הנה אחרי כן כשנתודעו וכבר הגם בידי יוסף, רואים אנו איך שיוסף הצדיק שימר כל המעשה באמרו: "ועתה אל תעצבו וגר כי למחיה שלחני אלהים לפניכם וגר ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים ושימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים." — הפך כל הדבר מן הקצה אל הקצה, כי אחרי כל החשבונות וסוף הדבר, הנה כאילו הוא הוא אשר חייב להם חרות על כל אשר עשו לו? ולא היה זה סתם דברים בעלמא מצד יוסף, כי הרי תורה הם, הנה כי אמת היא כן, להתבונן ולהתפעל עד כמה שיוסף הצדיק החליק ועיבד כל ה"עולה" עד כי שכמעט נשאר הוא החייב המשועבר להם, כי יוסף הצדיק ידע היטב היטב את השולחן ערוך שיש לנפגע, ולאור זה דן ושפט כל העובדא, ומזה יצאה כל הנהגתו זו, ולו לא עשה כן, יתכן כי העול שלו היה עוד יותר גדול מהעול שלהם!

חז"ל אומרים (בר"ר עד, ז). "קפדנותן של אבות ולא ענותנותן של בנים, קפדנותן של אבות מנין, — ויתר ליעקב וירב בלבן, ויען יעקב ויאמר ללבן מה נשעי מה חטאתי כי דלקת, דא את סבור שמא מכות או פצעים יהיו שם אלא דברי פיוסים יעקב מפיס את חמיו, כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך, א"ר סימון בנהג שבועלם חתן שהוא דר אצל חמיו אפשר לו שלא ליהנות אפילו כלי אחד אפילו סכין אחד ברם הבא מששת את כל כלי אפילו מחט אפילו צינורא לא מצאת. ולא ענותנותן של בנים מדוד שנאמר (שמואל א' כ) ויברח דוד מנינת ברמה ויבא ויאמר לפני יהונתן מה עשיתי מה עוני ומה חטאתי לפני אביך כי מבקש את נפשי מוכיר שפיכות דמים בפיוסו — מילי דקסלא, ברם הבא כי דלקת אחרי ע"כ. הנה מבקרים את דוד המעיה על הזכירו בפיוסו איזה ביטוי של שפיכת דמים, — "כי מבקש את נפשי, לא ליעקב אבינו צ"ה, אשר אחרי כל אשר עשה לבן ליעקב, — "זה לי עשרים שנה בביתך וגר ותחלף את משכורתי עשרת מונים וגר", כהחל עבד עמו ורימה אותו לתת את לאה, ובפירושו נאמר "ביקש לעקור את הכל", ועם כל זה הוא העומד לפני לבן להצדיק עצמו ובכל דבריו מוכיר רק "כי דלקת אחרי", הרי לנו ברור כי שולחן ערוך שלם יש גם בעד הנפגע, ענין אשר אנחנו לא יודעים מזה מאומה, כשאחד עושה לנו איזה עולה שהיא, הלא אצלנו כבר הותרה הרצועה, מותר לנו כבר לעשות גנוד ככל העולה על רוחנו אם בדברים ואם בכחבי פלסתר וכדומה. נתבונן על כל טעויותינו, וכמה אנו רחוקים מן האמת.

(6)
פא

BEFORE YAAKOV WOULD ALLOW HIMSELF TO ACCEPT the news that his long-lost son Yosef had been found alive and that he was now the viceroy of Egypt, he wanted to see some solid proof. Perhaps the whole thing was some kind of cruel hoax.

Yosef could easily have sent along all sorts of signs that he was genuine and not an impostor. He could have described his room or any other intimate details that would not be known to a stranger. But he did something altogether different. According to the Midrash, the "wagons Yosef had sent to transport Yaakov to Egypt" were really a hint at the *sugya*, Talmudic topic, they had discussed in private on the last day they had seen each other — the topic of *eglah arufah*, the decapitated calf. (The Hebrew word for wagon is *agalah*, which is reminiscent of the word *eglah*.) This sign convinced Yaakov that this was not a hoax and revived his spirits.

But why indeed was this such a conclusive proof? Just as an impostor might have somehow learned other intimate details about Yosef, why couldn't he have discovered this information as well?

During the time of the Vilna Gaon, a very strange incident took place in his city. A young couple had gotten married, and shortly afterward, the husband vanished without a trace. The

(7)
Rabbi
Fraw

poor wife was left an *agunah*, a living widow unable to remarry because her husband might still be alive.

Thirty years passed, and then, one fine day, a man appeared on her doorstep and declared, "My dear wife, I'm back!" Then he told her a long story about what had kept him from returning for so many years.

The woman looked at the man and did not recognize him as her husband. But then again, she couldn't be sure that he wasn't. Thirty years wreak changes on a person. They also fade the memory, especially in those times when there were no photographs. The man was about the same build and coloring as her husband. His features were not really dissimilar. His face was weathered by time and the elements, and it was difficult to imagine what he might have looked like thirty years earlier. It was not impossible that this was her husband. And yet, he did not seem familiar.

She expressed her reservations to the man, and he was very understanding.

"Test me," he said. "Ask me any question about our life together. See if I know the answers."

So she asked him questions, and he had all the answers. He knew all about their families, their wedding day, their home, including some intimate details that only the two of them could have known.

Still, she remained suspicious, and she decided to seek the advice of the *bais din*. The *dayanim* of the *bais din* interrogated the man extensively, but they could not catch him in a mistake. He was very convincing. And yet, his wife was not convinced, which was certainly cause for suspicion. What should they do? They sought the counsel of the Vilna Gaon.

"Take the man to the *shul*," said the Gaon. "Ask him to point out his *makom kavua*, the place where he normally sat."

They took him to the *shul* and asked him to point to his seat. The man hemmed and hawed, but he could not do it. Then he broke down and admitted that he had learned all his

information from the husband whom he had befriended many years earlier.

The Vilna Gaon had put his finger on the flaw in this man's diabolical plan. Assuming that the man was an impostor seeking to move in with another man's wife, he was obviously far from a righteous person. Such a person would seek out all sorts of important details to "prove" his identity, but it would not occur to him to find out about the husband's seat in *shul* or any of the other holy matters in Jewish life.

Similarly, Yaakov knew that if the man who claimed to be Yosef was an impostor he might have extracted all sorts of intimate and obscure information from the real Yosef. But he also knew that it would never occur to an impostor to ask which *sugya* he and Yaakov were discussing when they last saw each other. When Yosef was able to refer to the *sugya* of *eglah arufah* Yaakov was convinced that it was the real Yosef.

(8)
pe

5

(9)

מע

Serious Jews identify themselves by the holy aspects of their lives. The important information is not the make and color of their cars, not the size of their houses, not the last time they went fishing or played baseball. It is the *mitzvos* they have performed, the *chessed* they have done, the place where they sit in *shul*, the last *sugya* they discussed.

וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם מה, כו

בספר "וידבר משה" מרבי משה פולק אב"ד באניהד מבאר את הפסוקים על פי מעשה שהיה בבחור פולני שנסע ללמוד בגרמניה. באותה עת פעלה בגרמניה ההשכלה הארורה שהפילה חללים רבים וגם אותו בחור למרבה הצער נפל ברשתה וכעבור זמן לא רב גילח את זקנו ופיאותו, נשא לאשה את בתו של אחד מראשי ההשכלה והפך למשכיל בעצמו... לימים קיבל מכתב מהוריו ובו בקשו ממנו בכל לשון של בקשה שיבוא לבקרם. כיון שלא רצה לצער אותם גידל מחדש את פיאותו וזקנו ונסע. כאשר הגיע אל בית הוריו, שמחו בו מאד כשראו שבנם נראה כבן תורה ובקשו לשמוע פרטים עליו ועל משפחתו. החל הבן לספר: ברוך ה' אני גר לא הרחק מבית הכנסת... הרב גר ברחוב הסמוך לי וגם המקווה נמצא בקירוב מקום... כעבור חודש ימים שב הבן אל ביתו שם כבר יכל להסיר מעליו את "תחפושתו".

✓

10
ל
ה
ה
ה
ה

לימים שוב קיבל מכתב מהוריו והפעם כתבו כי הם רוצים לבקר בביתו... מיהר הבן והחזיר להם סלגרמה כי כעת אין זה הזמן המתאים לביקורם, כיון שביתו עובר כעת שיפוצים... לאחר זמן שוב הגיע מכתב בו שבים ההורים ומבקשים לבוא ולבקר. גם הפעם דחה את בקשתם בתואנות שונות. לאחר שראו ההורים כי כן החליטו לבוא אל בית בנם בהפתעה. ואכן למרבה הצער ההפתעה היתה שלימה...

כאשר ראו איך נראה בנם ואיך נראה ביתו הבינו היטב את הכל... כן הוא גם הנמשל - אמר רבי משה - כאשר האחים באו וסיפרו ליעקב אבינו כי יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, עדיין לא שמח יעקב בכך כי מי יודע ניצב השפיעה על בנו השהות בארץ הסמאה, אולם כאשר ראה את העגלות ששלח יוסף לאביו כדי שיבוא לבקרו, הבין יעקב כי יוסף נשאר בצדקו וכי בהנהגתו ובאורח חייו נשאר כפי שהיה בבית אביו משום כך מיד "ותחי רוח יעקב"!

ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו להם לטי הפסח. (מ"ו יב)

למשל: מלך גדול הלך לבקר את חייליו ומצאו הן בעיניהם הודיע בפומבי, כי כל מי שיש לו בקשה יבוא ויבקש. נגש אליו אחד החיילים ואמר לו: אדוני המלך, להוי ידוע לך, כי מסור אני לך בכל לבי ונפשי, ושאלתי ובקשתי היא, שתנתן לי ארוחתי בכל יום בלי הפסק. שחקו עליו חבריו, שומה שכמותך! הלא ארוחתך סמילא נתנת לך, כי ע"כ חיל אתה, וכל החיילים נזונים ומתפרנסים מקופת המלך! כן הדבר עם כל אחד ואחד. מדגישים הננו בבקשותינו כיחוד דאנת הפרנסה, והננו שוכחים לגמרי, כי אין זה מעניננו, וכי על הזן ומפרגם לכל לזון גם אוחנו. עלינו להתפלל ולבקש על כבוד השם וכבוד התורה. רצון יראיו יעשה. והעיקר הוא, לכוון רצונו ולבקש מה שצריך

11
ל
ל

ל

(ב) ובענין הפרנסה, ה"י מפרש נוסח החפלה, כשמ"ע, אתה גבור לעולם
 א' מחיה מתים אתה.
 שלכאורה חיבת אתה השני מיותרת, אכן נראה ע"פ משאח"ל (בתענית
 דף ב' ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח, מפתח של גשמים (חינו פרנסה), מפתח
 של יולדת, מפתח של תחית המתים, והטעם הוא בפשיטות, דאלו ה"י נמסר ביד
 מלאך מפתח של פרנסה, אם ה"י רואה שאין האדם עובד להקב"ה כדוגן, לא ה"י
 ניתן לו פרנסה כלל, ואם ה"י נותן, ה"י נותן למחצה ולשליש ולא ה"י ממשיך
 הזמיו לעולם, וממילא בכל יום היו מתים כמה מאות אלפים אנשים שלא השלימו
 עבודתם, אבל כשהקב"ה בעצמו, שהוא מקור הרחמים והחנונה, זן ומפרנס
 לכראויה, הוא נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו.

וכן מפתח של חיה, אלו ה"י נמסר ביד מלאך, היו נמצאים בכל דור
 כמה מאות אלפים נשים שהיו מתות בשעת לידתן, מפני תביעות הרבה של

שגגות חדונת, אבל כשהוא ביד הקב"ה, שהוא מנון ומרחם ומאריך אף ושארות
 בחיים.

וכן מפתח של תחיית המתים, אלו ה"י נמסר ביד מלאך, היו נמצאים
 בכל דור כמה מאות אלפים אנשים, שלא היו זוכים לתחי', כגון איתן עמי הארץ
 שאין להם שום חלק בתורה, אף שיש להם מצות, וכמו שאח"ל סוף כתובות,
 מן המסוק, כי טל אורות סליך, כל מי שיש בידו אור תורה אור תורה מחייהו,
 וכל מי שאין בידו אור תורה, אין אור תורה מחייהו, אבל כשהקב"ה בעצמו
 הוא המחיה את האדם, מחפש עליו זכות, אולי התזיק בממונו את התורה, כגון
 שה"י מתנה ת"ח מנכסיה, ועבור הזכות הזאת הוא ביכ נכלל עם כל העומדים
 לתחיה.

זהו שסדרו לנו בברכה שניה, שהוא על גבורת גשמים, אתה גבור, וכר
 מחיה מתים אתה רב להושיע, ר"ל שאתה בעצמך מחיה מתים וגם רב להושיע,
 שזוהי פורנו על ענין פרנסה, חש"ל מכלכל חיים בחסד, מחיה מתים ברחמים
 רבים, והיינו שברחמינו המרובים הוא מחפש עליהם זכות, שראויים לתחיה
 ומחיה אותם.

ובזה יש לפרש כנת דבתוב, עיני כל אליך ישברו ואתה נחת להם את
 אכלם בעתו, הגה המסוק שלפני זה מדבר בלשון גמרה, סומך ד' לכל הגופלים,
 וכאן שנה ללשון נוכח, האתה נחתי, הענין הוא כנאמר למעלה, כי ענין הפרנסה
 לא נמסר למלאך, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו זן ומפרנס לכל בסובו כחן בחסד
 וברחמים.

12
 ה"י ר"ל
 מ

16

4

"הבה נתחכמה לך" (שמות א י), ואח"ל (סוטה יא א): ג' ה"י באותה עצה, בלעם
 ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח, זכו מבני
 בניו שישבו בלשכת הגזית.
 הנה, ברור שעונשו של בלעם צריך להיות קשה לאין ערוך מעונשו של איוב,
 כי בלעם יעץ רע על ישראל, ואילו איוב שתק, אולם לכאורה נראה שעונשו של
 איוב חמור היה מעונשו של בלעם, שבלעם נהרג בחרב, ואיוב נידון ביסורים מרים
 ונוראים שאין בכח אנוש לסובלם, הכיצד?

13

"מה יתאוונ אדם חי גבר על חטאיו" (איכה ג לט), ופירש"י (קדושין פ ב): "למה
 יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו, אחר כל החסד שאנו עושה עמו שנתתי לו
 חיים". כלומר, מתנת החיים היא כה גדולה עד שלעומתה כל היסורים שבעולם אינם
 נחשבים למאומה, והגר"ל חס"ט זצ"ל המשיל זאת לאדם שזכה בזכיה הגדולה
 בגורל, ובאותה שעה נשברה כדו או חביתו, האם חס הוא בצער מועט זה בשעת
 השמחה הגדולה, הרי האושר שנפל בחלקו מבטל כל רגשי צער קטנים הבאים על
 האדם בחיי היום יום, כך על האדם להרגיש בחסד החיים שנותן לו הקב"ה, שמחתו
 ואשרו צריכים להיות לאין קץ ושעור, עד שלא יחוש ולא ירגיש בכל הקורות
 הבאות עליו, ואפילו יסורים גדולים ועצומים כיסודי איוב, כאין וכאפס יחשבו
 לעומת הרגשת האושר של עצם החיים.

ע"פ
 חס"ט
 זצ"ל

והוסיף הגר"ל זצ"ל לבאר סוף הפסוק: "גבר על חטאיו", שאין הכוונה
 לחטאים אלא חטא מלשון חסרון, וכענין שנאמר (מלכים א א כא): "אני ובני שלמה
 חטאים", והיינו שעל זה צריך האדם להתאוונ, שהוא נוטל את העושר היקר שניתן

7)

וזוהו הפירוש במה שאמר דוד המלך ע"ה: "יסור יסרני ייה ולמות לא נתנני" (תהלים קיח יח), אף כי יסרני השם ביסורים גדולים, אולם "למות לא נתנני", חי אני ועל כן לא ארגיש ביסורים כלל.

אדם המתרעם ומתאונן על כל הקורות הבאות עליו, ולא חלי ולא מרגיש באושר החיים הגדול שזכה לו, עליו הכתוב אומר: "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו" (תהלים מט כא), אדם ביקר - היקר מכל ניתן בידו, ולא יבין, נמשל כבהמות נדמו, כיון שהוא חי כבהמה אין חייו נחשבים למאומה.

ולא עוד אלא שאדם שאינו מעריך כראוי את אושר החיים עלול להפסידם לנמר, כמו שמצינו במדרש, הובא בדעת זקנים מבעלי התוס' (בראשית מז ח): "בשעה שאמר יעקב אבינו לפרעה "מעט ורעים היו ימי שני חיי וגו'" (שם ט), אמר לו "הקב"ה אני מלטתך מעשו ומלבן, והחזרתי לך את דינה ואת יוסף, ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שכמנין התיבות שיש מן "ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך" עד "ימי מגורי" כך יחסרו משנותך, שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והן ל"ג תבות, וכמנין זה נחסרו מחיי שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז". אמנח אין לנו כל השגה בתביעה שהיתה על יעקב אבינו שהתרעם על חייו, אך זאת לימדנו חז"ל שעל אף הצרות הרבות והרעות שסבל יעקב אבינו כל ימי חייו, צרת עשו, צרת לבן, צרת דינה, וצרת יוסף כ"ב שנה - יסורים שהם למעלה מהשגה, כיון שהתאונן "מעט ורעים היו ימי שני חיי" נתבע באופן חמור ביותר וכנגד כל תיבה ותיבה איבד שנת חיים. ולא בסתם חיים עסקינו אלא בחיים של יעקב אבינו, נוראה היא התביעה עד ש"שלושים ושלוש שנים של יעקב אבינו" איבד בעטיה.

14
re

ויותר מכך, שהרי בל"ג תיבות אלו כלולות גם ח' תיבות של שאלת פרעה: "ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך", ויש להבין מה לתיבות אלו ליעקב, ומדוע נתבע עליהן. ונראה שהתשובה על זה רמוזה בדברי בעלי התוס' שם שפירשו שכיון שראה פרעה את יעקב זקן מאד ושערות ראשו זקנו הלבנו מרוב זקנה, שאל לו כן. והשיב לו יעקב, מעט הם שנותי, אלא מתוך רעות שעברו עלי קפצה עלי זקנה, וכעין זה פירש הרמב"ן שם. ולפי זה מבואר מעתה מדוע נכללה שאלת פרעה במנין התיבות שנתבע עליהן, כי אילולא שהיה יעקב מרגיש בצרותיו לא היתה זקנה קופצת עליו, ועל כך הוא נתבע.

בפיוט לשחרית ליום ב' של שבועות מובא הטעם מדוע לא זכו האבות לקבלת [לחתורה, אברהם משום שאמר "במה אדע", יצחק בגלל עשו, ויעקב "זך היה ונבר ואיש אמונה, וראוי להשתעשע במתן צפונה, אבל לא שקט ולא הפנה וכו' לכן לא נפלתו בגורלו למנה". ונראה שהן הן הדברים שנתבארנו, לא עצם הצרות מנעוהו מלקבל התורה, אלא העובדה ש"לא שקט", כלומר שיסוריו הדאיגוהו ולא היה במנוחה, היא שגרמה לו זאת.

מעתה נבין כי עונשו של בלעם קשה וחמור הוא לאין ערוך מעונשו של איוב. איוב, עם כל יסוריו הקשים אך "למות לא נתנני", והחיים שהם האושר הגדול שבבריאה ניתנו לו, "ומה יתאונן אדם חי". ועונשו של בלעם רע ומר הוא בכך שניטל ממנו האושר הגדול הלזה.

8